

Hu-li-wu, Si-bán, Ha-dán voltak. A Kie-lien híres lévén vitézségéről, Subutájnak hadicselhez kellett folyamodnia. Mikor a hadsereg a Tu-ning-folyóhoz (Sajó) érkezett, Batu herceg átkelt a folyón... ..eközben összekapott az ellenséggel, harminc embert vesztett és egyik hadsegédét, Ba-hatut is megölték. Batu erre nagyon elkedvetlenedett és visszatérést javasolt, de Subutáj így szólt: „Herceg, ha Te vissza akarsz fordulni, nem akadályozhatlak meg, de ami engem illet, én elhatároztam, hogy addig nem térek vissza, míg a Tu-na-folyót és a Ma-chák városát, azaz Pestet el nem érem!”

A csatáról annyit mond a mongol történelem: Batu is az ellenségre rohant, akit a csatában megverték...

A másik egykorú irás már magyar szerzőtől való és részletesebb tudósítást ad a rettenő csatáról.

Rogierius mester Siralmas éneke ez, amely a 28. fejezetben a következőket írja: ...zavar támadt... a katonák nem találták uraikat... a király és a kalocsai érsek nem volt képes némelyeket harcra bírni... Kálmán herceg, a király öccse, azokkal, akiket a nagy szorultságban összegyűjthetett, csatát kezdett s a harcot a nap nagyrészen át folytatta, abban a reményben, hogy majd segítik, de csalódott...

...ebben a nagy ütközetben sem szó, sem lárma nem hangzott köztük...

Majd a pusztulásról ír Rogierius, így: Oly nagy pusztulás történt, hogy azt megbecsülni nem lehet. És nincs halandó, aki biztosan tudná azoknak a számát, akik belefulladtak az ingoványokba és folyókba, vagy akiket megemésztett a tűz és elejtett a kard. Mert az utakon és mezőkön sok hulla feküdt, némelyek levágott fejjel, mások darabokra vagdalva. Ez a vész, ez a romlás, ez a pusztulás két napi járóföldre ellepte az utakat és az egész föld vöröslött a vértől...

Eddig tart a Rogierius egykorú „riportja” a muhi csatáról. És ennyi az egykorú emléke a rettenetes harcnak.

Fájdalmas emlékek, de mégis biztatók!

Ha ebből a sirból feltámadt a magyar, akkor nem lehet sir, amelybe örökre be lehessen zárni!

Szendrey László

A FALU SZÉPÍTÉSE

Bizonyára nagyon sok városi ember, aki csak elbeszélésekből, népszínművekből és rádión keresztül ismeri a falut, csodálkozva kérdezné, mi szükség van a falu szépítéséről írni, amikor a falu csupa akácillat, zsalugáteres, muskátlis ablak, éltető napfény, csilingelő harangszó és méla furulyaszó. Az Isten által teremtett természet az ő leírhatatlan pompájával, a tarka rétek, a hullámozó, hömpölygő gabonavetések, a csörgedező patakok, az erdők, a hegyek, a bennük bujkáló, susogó szellő, a falusi emberbe szinte beleneveli a szép fogalmát.

Elméletnek ez nagyon szép, azonban nézzük a kérdést gyakorlatban. Ragadjunk ki egy falut és nézzük azt a kritika talán nem is olyan sötét szemüvegén.

Kezdjük talán a község külső képén és hatoljunk mind beljebb és beljebb. Elvezetem olvasómat egy képzelt magyar faluba.

Szálljunk le a vonatról és bandukoljunk együtt a képzelte falu felé. Ez azonban nem annyira bandukolás, mint inkább bukdácsolás lesz. Nyáron a portengerben, télen a feneketlen sárban. Minél közelebb érünk a faluhöz, ez a két tényező hatványozott erővel növekszik. A falu végén szinte áttörhetetlen a két akadály. Ha szemünk mégis áthatol a por- és sártengeren, ott találjuk a költők által oly szépen megénekelt, a festők által pedig oly sokszor megfestett libausztatót, amely télen a mellette elvezető utat néha egészen előnti, nyáron pedig bűzös, posványos gözeivel az egész vidéket megfertőzi.

Elhagyva a libausztatót, a kovácsműhellyel szemben találjuk a falu vallásos érzületének nemes megnyilvánulását: a szent szobrot vagy képet. De milyen állapotban? Látszik, hogy valaha egy adakozó természetű ember bekerítettte, sőt a kerítés mögött valami díszbokrot is ültetett; a kerítésnek azonban ma már csak a nyomait láthatjuk, a díszbokrok pedig hatalmas fákká növekedtek, melyek a szentképet teljesen beborították. Ezen a látványon elszomorodva megyünk tovább és most már valóban beértünk a faluba. Keressük a járdát, de, sajnos, nem találjuk. Az úttest és a házak között van valami, amit járdának neveznek, de ez annyira át van szöve trágyalé-csatornákkal, hogy rajta keresztül menni életveszélyes. Keressük a muskátlis ablakokat, a rozmaringillatú kiskerteket, az akác-fával, gyümölcsfákkal szegélyezett utcát. Keressük, de nem találjuk.

De menjünk tovább. A falu főterére érünk. A tér közepén a templom. Körülötte csupasz, kietlen minden. Nincs egy fa, egy bokor, egy szál virág, ami azt széppé, külsőleg is kedvessé tegye. Nem messze a templomtól van a tűzoltószertűz a csendőrpihenővel. Megközelíteni a sár miatt csak nyáron lehet. De erre az a válasz: télen úgysem szokott tűz lenni. A tűzoltószertűz előtti téren a hősök emlékszóbra áll. Csak lelki szemekkel gyönyörködhetünk benne és ezt is csak az ezme iránti érzelem váltja ki belőlünk, amikor azt látjuk, hogy a nép megbecsüli hőseit, mert legtöbbször valami kőfaragó-mesternek silány mészkőből épített, még silányabb alkotása, ami az első évtized végét sem éri meg, mert addig a szoboralaknak hol egyik, hol másik része hiányzik. Az idő vasfogának nem is kell nagyon megerőltetnie magát. Amikor a községi képviselőtestület megszavazta, nem azt nézte, hogy maradandó, értékes műemléke legyen, hanem az volt a fő, hogy félméterrel nagyobb legyen, mint a szomszéd falué. Környezete hasonló a falu végén látott szoboréhoz. Amikor a szobor mellett, a hősök emlékét megtisztelve s kalapunkat megemelve elhaladunk, szinte önkéntelenül felmerül bennünk a kérdés: nem volt-e kár azt a 8000 pengőt ebbe a szoborba beleölni? Tíz-tizenöt esztendő múlva újra 8000 pengőre lesz szükség, hogy újabb emléket emeljenek, mert akkorra ebből semmi sem lesz. Nem jobb lett volna-e, ha a szobor helyett egy márványtáblát helyeztek volna el az iskola vagy templom falába és a megmaradt pénzen egy kultúrházat építenek? Vagy a hősök emlékére éppen kultúrházat emeltek volna s abban helyezték volna el a márványtáblát. Egy ilyen kultúrház 50—60 évig is fennmarad és benne a késői unokák is megtanulnák a hősök emlékét tisztelni.

De menjünk tovább. A templom hátamögött találjuk az iskolát. Az iskolának kellene a falu legszebb épületének lenni. E helyett mit látunk? Tetőzete megrokkant, vako!ata lemállott. A járda az iskola előtt is járhatatlan, sőt bizonyos tekintetben rosszabb, mint máshol, mert a gyermek-

had jobban feltiporja. Amit tehát az ősök olyan szeretettel felépítettek, azt a ma embere elhanyagolja, nem gondolva arra, hogy amit ma egy pengővel helyre lehet hozni, az holnap százakba kerül.

De ha már a középületeket kívülről megnéztük, menjünk be egy gazda udvarába is és nézzünk ott is egy kicsit körül. Kívülről egész csinos a ház, mert azt mások is látják. De bezzeg mindjárt megváltozik a véleményünk, amikor a csinos kapun belépünk. A konyhaajtótól néhány lépésre találjuk a kutat. Mellette a trágyatelep s azon túl a disznóól. Sőt az illemhely is ott terpeszkedik a kettő között. Az udvaron feneketlen a sár; csak úgy lehet megjárni, ha a konyhaajtóban díszelgő csizmát felhúzza az ember. A ház asszonya is ezt szokta használni, ha vízért megy a kútra, vagy a disznókat eteti.

Ha bemegyünk a konyhába és a szobába, nem találunk tulipános ládát, kézzel faragott székeket, az ősanyák által oly szeretettel készített saját szövésű, saját hímzésű szobadíszot, aminek minden egyes darabja a magyar asszony ügyességét dicsérte, hanem e helyett vásári bútorok, csecsebecsék és gyári függönyök, ágyterítők vannak, melyek urasnak nem urasak, jónak nem jók és szépnek nem mondhatók. Rajtuk semmi magyarságot nem találunk s egy darabjuk sem köt bennünket ahhoz a hagyományhoz, amit ősünk oly féltve őriztek és oly drága kincsként hagytak reánk.

Ezzel be is fejeztük futólagos megfigyeléseinket. Olvasóim, mint akikkel együtt barangoltuk be a képzelt falut, most azt várják tőlem, hogy megkérdezzem az ő véleményüket is. Ezt azonban nem teszem, mert úgyis tudom a feleletet. — „Könnyű az úrnak kritizálni, de elfelejti, hogy már a rongy is leszakad rólunk, mert a gazdasági válság (mert ma mindennek ez az oka) tönkretett bennünket. Vagy talán azt hiszi az úr, hogy a kedvéért kiaszfaloztatjuk az utcákat, hogy ha egyszer hozzánk kerül, ne kelljen a port nyelnie, meg a sárt dagasztania? Téved! Ha eddig jó volt, ezután is jó lesz. Nem mondjuk, ha majd javulás áll be, az iskolát rendbeszedetjük, de addig, míg a gazdasági válság tart, semmit sem teszünk.“

Mondanak még ők többet is, amit azonban ide leírni nem lehet. S valahogyan úgy jártam, mint a két malomkő közé szorult ember. Szid az is, aki cikkemben falujára ismert, s az is, akinek a faluja másképp fest, mint ahogy én leírtam. Pedig, kedves Olvasóm, nem érdemlem meg a szidást egyik oldalról sem. Engem a cikk megírásában az a végtelen szeretet vezet, amivel a magyar falu és annak népe iránt viseltetem. És tudatában vagyok annak, hogy ott, ahol a fent felsorolt hibákat megtaláljuk, annak nem mindenben a falu népe az oka, de viszont azt sem állíthatjuk, hogy csak a gazdasági válságban keresendő a hiba. A főhibát a múltban kell keresnünk, mert elhanyagolták a nép szépérezékének a fejlesztését. És itt látom ismét az iskolán kívüli népművelés óriási jelentőségét. A népművelésen keresztül tegyük a nép lelkét széppé, nemessé; műveljük ki s ezen keresztül a környezetét is megváltoztathatjuk. Ha megérti, hogy a faluvégi bűzös pocsolya, a por- és sártenger az egészségre mily káros hatással van, akkor védekezik is ellene. Ha értékelni tudja a természet nyújtotta szépségeket, a fát, a virágot, — akkor körülveszi magát velük, mert gyönyörködni tud bennük, akkor ültet fát, mely a port felfogja, nem sajnálja azt a pár fuvart, amivel járdáját, úttestét, udvarát megjavítja, nem idegenkedik attól a pár napi munkától, amivel árkokat készít.

Ha megtanulja azt, hogy a saját munkájával szövött, himzett és díszített asztal- és ágyterítő stb. sokkal szebb, mint a drága pénzen vásárolt és a magyar ember érzésvilágától távol álló idegen portéka, akkor a saját nemzeti kultúrájából kitermelt bútorokkal és dísz tárgyakkal ékesíti lakását.

Ha majd belátja, hogy mind a saját, mind családja egészségét veszélyezteti, ha a konyhaajtó közelébe állítja a kutat s közvetlen melléje a disznóolat, trágyadombot és szépérzéke annyira fejlődött, hogy az egészségügyi szempontok mellett szépérzéke is felháborodik ezen, akkor majd megszünteti e lehetetlen állapotot.

Ha megtanulja azt, hogy abban a templomban 400 éve hirdetik az Isten igéjét és az a faluvégi szent szobor már a kuruc-labanc világnak szemtanúja volt, akkor gondolja annak környékét is.

Ha megtanulja szülőföldjét tisztelni és szeretni, ha büszke magyar öntudatot nevelnek bele, amely nem abban nyilvánul meg, hogy félméterrel nagyobb hősi szobrot emeltet a szomszéd faluénál, hanem egészségügyi, esztétikai szempontból különbé óhajtja tenni azt a szülőföldet, melyen már ősei évszázadokon át éltek, akkor csinosítja, széppé teszi faluját.

Csinosítani, fásítani, virágosítani, kavicsoztatni, árkoltatni stb. még a mai gazdasági válságban is lehet, minden nagyobb megerőltetés nélkül. Nem kell ehhez más, mint egy kis jóakarát, összefogás és megértés.

A faluvezetőknek tehát az lesz a kötelességük, hogy az iskolán kívüli népművelésen keresztül megosszák tudásukat a néppel, hogy az értékelni tudja a kultúrát, annak minden megnyilvánulását, törekvését és szépségét. A falu népének pedig mindezt magába kell fogadnia, hogy a magyar falu és minden lakójának házatája, lakása szép legyen. Ha a falu vezetői is, annak lakói is, megfogadják kis cikkem intelmeit, akkor nem lesz büzös pocsolya a faluvégen és sivár, poros, sáros köztér a falu közepén, ahol sápadt, beteges gyermekek szívják még tovább is tüdejükbe a bacillusok millióit, hanem valóban akáccillat, muskátli ablak, derűs napfény veszi körül a magyar falu népét és higgyék el, ily környezetben még a gondot, a megpróbáltatást is könnyebb lesz viselni.

Ablánczy József

KÁRPÁTALJA RUSZIN NÉPMŰVÉSZE

Nem lesz érdektelen néhány vonással felvázolnunk a ruszin nép kultúrájának egyes szembetűnő pontjait, jelezzük azonban: nem célunk a részletekbe menő tárgyalás, hanem a sok apróbb, néha jelentéktelennek látszó, avatatlan szemlélőnek fel sem tűnő részlet megfigyelésén át egységes véleményalakítás, kerek, egész kép bemutatása.

Mindenekelőtt tegyük fel a kérdést: mi is az a népi kultusz, melynek fogalma tisztázásra vár?

Ha az esztétikai magaslaton álló művész fokozott érdeklődéssel fordul a népi sajátságok, ősi szokások és motívumok, dekoratív jelenségek felé, akkor mindezekből összevetni véli azt a nehezen határolható fogalmat, amelyet népi művészetnek nevezünk.

A művész természetesen nem elégszik meg a népi kultusz önkéntelen és ősi adottságokból fakadó meglátásaival, ezeken túlmenően rendez a jelenségeket, közvetve uniformizál: megfigyeli a díszítések, formák, rajzok túlzott naívságát, színbeli különösségét, sokszor dekoratív esetlenségét,